

Asia: VN/16052/2021

Kulttuurin tulevaisuustyöryhmän raportti

Lausunnonantajan lausunto

Miten työryhmän raportti onnistuu sanoittamaan ja viestimään kulttuurialan tilannetta ja kehittämishaasteita alan jälleenrakennuksen ja vahvistamisen tarve huomioiden?

Kulttuurialan tilanteen sanoituksessa huomioidaan kulttuurialan tilannetta yllättäen ravistaneet yhteiskunnalliset muutostekijät kuten maailmanlaajuinen koronapandemia vaikutuksineen sekä kuntien säästötoimenpiteet, veikkausrahastossa tapahtuneet muutokset, kulttuurialan sirpaloituminen, kulttuurialan toimeentulon ja rahoituksen vahvistamisen tarve.

Mitkä raportin toimenpide-esityksistä ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa (max 5)?

Raportissa luodaan kokonaisvaltainen analyttinen katsaus pulmien vyyhteen, jotka nykyisellään estävät kulttuurialan sisällöntuottajien ja toimijoiden toimeentuloa ja hyvinvointia sekä kulttuurin yhdenvertaista saavutettavuutta. Toimenpiteissä esitetään kulttuurialan toimijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi resepti, joka sisältää sekä alan arvostuksen nostamisen merkityksen, rakenteellisen yhteistyön kehittämisen merkityksen sekä alan vahvistamisen taloudellisella panostuksella.

Toimenpide-ehdotuksia tärkeimpinä ja kiireellisimpinä pidetään ehdotusta, jolla lisätään kulttuurialan rahoitusta valtion talousarviossa ja valtion ja kuntien rahoituksen yhteisvaikutusta sekä kehitetään kannustimia yksityisen rahoituksen houkuttelemiseksi vahvistamaan kulttuurisektorin taloutta. Tämän rinnalla tärkeimpinä ja kiireellisimpinä pidetään myös lakipäivityksiä, jotka mahdollistavat kulttuurin yhdenvertaista saavutettavuutta kuten (kuten Laki taiteen perusopetuksesta).

Miten voidaan mielestänne vaikuttaa siihen, että työryhmän viestit tulevat huomioiduiksi ja esitykset toteutetuiksi mahdollisimman hyvin seuraavalla hallituskaudella?

-

Lukukohtaiset kommentit

Luku 1: Annamme kulttuurillemme sille kuuluvan arvostuksen.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kulttuurin merkittävyys on sanoitettu vakuuttavasti huomioiden sekä kulttuurin tuottajien että vastaanottajien näkökulmat ja siten kulttuurin yhdenvertainen saavutettavuus. Arvostavalla näkökulmalla nostetaan kulttuurin merkitystä myönteisesti vaikuttaen yleiseen mielipiteeseen kulttuurista. Tämä on merkittävää, sillä kulttuuri jää usein ”lisäarvon tuottajan rooliin” lakisääteisten palveluiden noustessa taloudellisissa priorisoinnissa edelle. Kulttuuri on osa ekososiaalista sivistystä ja tämäkin näkökulma tulee luvussa hyvin esille.

Arvostuksen sanoittamisesta ja viestintää voisi painottaa myös niin, että muut toimialat kuin luovat alat hoksaisivat luovien alojen sekä kulttuurin toimijoiden potentiaalin ja hyödyn.

Luku 2: Kasvatamme hyvinvointiamme investoimalla kulttuuriin.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kulttuurihyvinvointi tunnustetaan yhteiskunnallisessa keskustelussa merkittävänä hyvinvointitekijänä ja sen palveluohjauksen kehittäminen ja toimintamallien vaaliminen on ajankohtaisella sijalla mm. hyvinvointialuesiirtymässä. Kulttuuri lisää alueiden vetovoimaa ja sen kautta kasvattaa aluetaloudellisia hyötyjä lisääntyvän matkailun ja palveluiden käytön myötä.

Tärkeä huomio, että kulttuuriin ja kulttuurihyvinvointiin sijoittaminen on investointi, joka kohentaa sekä kansantaloutta, mutta myös hyvinvointia. Tulevaisuudessa kulttuuriin ja kulttuurihyvinvointiin tulisi sijoittaa raportin ehdottomana 1 prosenttiin nykyisen 0.8 prosentin sijaan. Kulttuuria ja kulttuurihyvinvointia tulee myös rahoittaa monikanavaisesti. Olisiko valtion, kuntien ja yksityisten toimijoiden lisäksi yhdeksi rahoittajaksi voinut nostaa myös hyvinvointialueet ja nähdä kulttuuri ja kulttuurihyvinvointi osana hyvää perusterveydenhoitoa (kuten kohdassa 5, nostetaan kulttuuri osana sote-palveluja)?

Luku 3: Tuemme tekijöitä ja vahvistamme samalla talouttamme.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Esitetyt toimenpiteet ovat kannatettavia. Instituutioiden ja vapaan kentän välisen yhteistyön lisääminen tuottaisi uudenlaisia sisältöjä, mahdollistaisi tilojen ja resurssien yhteiskäyttöä ja lisäisi freelance-kentän työllisyyttä. Tukien osalta erityistä huomiota tulisi kiinnittää pieniin ruohonjuuritason toimijoihin, joita suurin osa kulttuuri- ja taidealan toimijoista on. Tällöin tukijärjestelmän olisi hyvä olla lähempänä paikallista tai alueellista tasoa ennen kuin päästään valtakunnalliselle ja kansainväliselle tasolle. On hyvä tukea myös niitä kulttuurin aloja, joilta puuttuvat valtionosuusjärjestelmän kaltaiset rakenteet. Samalla on huomioitava, että valtaosa kulttuuritoimijoista taiteenalasta riippumatta ei ole valtionosuusjärjestelmän piirissä, ja myös näiden toimijoiden toimintaedellytyksistä tulee huolehtia. Kulttuurialan osaamis pohjan vahvistaminen yrittäjyys- ja tekijänoikeusasioissa on erittäin kannatettavaa, sillä se helpottaa myös kulttuurin ja taiteen tilaamista ja sitä kautta edistää jo sellaisenaan alan työllisyyttä.

Luvussa nostetaan esiin taiteilijoiden ja luovien alojen toimijoiden uudet ideat, ajatukset ja innovaatiot, joiden ansiosta palvelu- ja elinkeinorakenne monipuolistuu ja talous vahvistuu. Toimintaympäristöjemme digitalisoituminen koskee myös kulttuurialaa, mikä tuo mukanaan omat

haasteensa esimerkiksi siihen miten kulttuurialan toimijoille maksetaan korvauksia. Kuten luvussa todetaan kulttuurialan digitalisaatio vaatii uusia pelisääntöjä ja lainsäädännöllistä valppautta. Samaan aikaan on myös kehitettävä kulttuurialan rahoitusinstrumentteja ja tukijärjestelmiä.

Luku 4: Teemme tarvittavat rakenteelliset uudistukset freelancereiden työskentelyolosuhteiden parantamiseksi.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Reilun taiteen periaatteisiin sitoutuminen on tärkeää, mutta sen edellytyksenä on riittävä tieto sekä riittävät kulttuuribudjetit. Selkeytystä tarvitaan myös tilanteisiin, joissa julkinen toimija ulosvuokraa esimerkiksi näyttely- tai esitystiloja. Taidetoimijoilla tulee olla mahdollisuus lisätä tuotteistamisosaamistaan. Palkkatyön, toimeksiantojen ja työttömyyskorvauksen yhteensovittaminen ketterämmäksi järjestelmäksi olisi tärkein yksittäinen taiteilijoiden työllisyyttä ja toimeentuloa edistävä teko, josta hyötyisivät myös työnantajat. Koska työ koostuu jo nyt enimmäkseen lyhyistä pätkistä, on tärkeää ettei työn tekemisestä rangaista katkaisemalla työttömyysetuuksien maksamista. Työllisyyspalveluissa tarvitaan enemmän osaamista taiteellisen työn ymmärtämiseen, jotta taiteilijoita työllistettäisiin enemmän ja monipuolisemmin eri aloille.

Luku 5: Tarjoamme kaikille suomalaisille tasavertaiset mahdollisuudet nauttia kulttuurista.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Luvussa tuodaan esiin kaikille ihmisille kuuluvat kulttuuriset oikeudet: kaikkien täytyy saada osansa kulttuurista lapsuudesta alkaen koko eliniän ajan. Kasvaminen ja kasvattaminen kulttuuriin alkaa jo lapsuudesta: varhaiskasvatuksen sekä koulujen antama taiteen ja kulttuurin opetus on tärkeää, samoin kuin mahdollisuudet osallistua taiteen perusopetukseen. Myös myöhemmissä elämänvaiheissa on tärkeää taata kaikkien yhdenvertaiset mahdollisuudet päästä osaksi kulttuurista iästä, sairaudesta tai muista mahdollisista esteistä huolimatta. Valtiolla ja kunnilla on tärkeä rooli turvata kansalaisten yhdenvertaiset mahdollisuudet kulttuuriin kunnissa.

Kulttuurilla on tärkeä rooli osana ennaltaehkäiseviä palveluita. WHO:n raportin (2019) mukaan valtioiden tulisi vahvistaa kulttuuri-, sosiaali- ja terveysalojen yhteistyörakenteita ja -mekanismeja. Kulttuurin käyttö osana sote-palveluita kuuluu kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyövastuisiin osana lakisääteistä hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyötä.

Taiteen edistämiskeskuksen vahvistaminen erityisesti alueilla mahdollistaa tiiviimmän yhteistyön kuntien kanssa, erityisesti koskien edellytysten luomista ammattimaiselle taiteelliselle työlle ja toiminnalle.

Kulttuuriosallistumisen tasa-arvoraha on arvokas nosto, jolla voidaan edistää sekä pienten kuntien että suurten kaupunkien erilaisia haasteita kulttuuriosallistumisessa. Kulttuurihyvinvoinnin toteuttaminen hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistyönä siten, että molemmilla on oma vastuunsa asian edistämässä, on kannatettava ehdotus. Erityisen tärkeää on, että molemmat osallistuvat toiminnan rahoitukseen. Hyvinvointi- ja terveystoimen hyödyntäminen on helppoa, mikäli kertoimella on riittävä vaikutus rahoitukseen.

Taiteen perusopetuksen lain päivitystarve nostetaan esille luvussa 5, jossa ehdotetaan toimenpiteenä taiteen perusopetuksen tarjonnan valtakunnallista laajentamista ja tarjonnan monipuolistamista eri taiteenalojen opetustarjonnan suhteen. Toimenpide-ehdotus on merkittävä kuntien alueellisen kulttuuriharrastamisen näkökulmasta ja taiteen perusopetuksen opintopolkujen

vahvistamisen näkökulmasta. Laki taiteen perusopetuksesta on päivityksen tarpeessa, siksi selvityksen sijaan ehdotetaan toimenpiteisiin ryhtymistä lain päivittämisen suhteen. Selvitys voisi alkukartoituksena olla osa lain päivitysprosessia. Laki taiteen perusopetuksesta ei nykymuotoisena mahdollista kuntien työtä alueellisen kulttuuriharrastamisen vahvistamiseksi lapsille, nuorille ja aikuisille, eikä myöskään uusien taiteen perusopetuksen toimijoiden mukaantuloa taiteen perusopetukseen (yleinen oppimäärä). Laissa kuntien rooli taiteen perusopetuksen järjestäjänä on liian tiukkaan roolitettu. Opetus- ja kulttuuriministeriöllä on oma roolinsa myöntää järjestämislupia taiteen perusopetuksen toimijoille. Jos OKM:n olisi mahdollista myöntää myös taiteen perusopetuksen yleiseen oppimäärään opetustoimilupia, järjestyisi kunnissa alueellinen taiteen perusopetus yleiseen oppimääräänkin. Jos OKM:n ei ole mahdollista ottaa roolia tässä asiassa, niin vaihtoehtoisesti kunnille juridisen luvan antaminen taiteen perusopetuksen opetustoimilupien myöntämiseen yleiseen oppimäärään mahdollistaisi luvussa 5 ehdotetun toimenpiteen tarjonnan valtakunnallisesta laajentamisesta huomioiden eri taiteenalojen taiteen opetuksen yleisen oppimäärän opetustarjonta. Kehittämisvaihtoehdot edellyttävät myös Opetus- ja kulttuuriministeriön aktiivista roolia.

Erytystä tukea tarvitsevien oppilaiden taiteen perusopetuksen tarjonnan saavutettavuus nostetaan uutena rahoitusta edellyttävänä kohteena lukuun 5.

Kulttuurikasvatussuunnitelmien laatimiseen kannustaminen on tärkeä ehdotus, mutta vielä vaikuttavampi tulos saataisiin mikäli kulttuurikasvatussuunnitelman laatiminen sisällytettäisiin

Länkinen Pirjo-Liisa

Tampereen kaupunki Sivistyspalvelut - Apulaispormestari Matti Helimo,
2.11.2022 § 7